

SUSRETI PEDAGOGA NACIONALNI NAUČNI SKUP

15. maj 2021.

```

010 011 1111 0001101 00001011 110 00111100011 000 110 100 001 100011011 101
000 000 0001 001 0 100 101 001 111 011 0000 000 000 001 111
001 000 10 01 01010 000 110 011 011 11 00 01001 100 100 010 111
101 001 000 101 000010 11101110 011 100 010 000 101 001 010 011 11000010 111
10 01 0101100010 100 001 010 101 110101001 010 000101 010 111
10101 101 010 111 1011 100 111 110 011 101 010 00101 1110000 111 010
100 1110 0010 000001 110 110 010 000 011 111 110 1111 100000111 011

10010 100010000 100001101 001 00001001110 11011000 110 100 0000 0001 011 110 000010011 101 110
010 111 010 110 000 110 011 1011 0110 0001 000 101 0011 01101 111 111 101 010 000
011 000 011 111 101 010 00 10 000 110 111 100 100 101111 111100 010 010 011 100 101
1100 1111 00000101 011011010 01 10 100 011 000 110 110 001 110 101 0100 010 100 10010011 101 011
101 001 000 111 100 110 100011101 111 110 011 1100011 0010001110 001 0111001 101 101 011 100
001 100 101 0100 011 010 001 010 0011 1011 0100 11000 011 010 101 1100 1001 001 011 010
01011 0110001111 001 0000101 10111110101100 00011010 110 0110 1000111 01 011001 1111010110 101000

10010110 100 1011100 000 00000000100 001 011 101 001 0001101 000 0000
001 101 000 100 00 010 100 010 110 0100 010 100 100 0001 01001
101 100 110 100 000 001 11100 111 011011 011 0001 000 1101 131010
101 101 000 010 101 011 10 11 000 011 101 111 101 100 000 01 000 010
111 110 100 111 11001 101 011 101111001 001 101 101101 0111 1011 100 1011 010
111 101 100 100 111 000 001 001 001 111 011 01110 010 100 111 00 100
01011111 011 000111101 000 000 001 000 100000101 100 111 111111 101 000

11 01
1100
000001 00 010 000101010 111 100 11111000011 01100001 100 010 000 100 101
010 1010 10 001 110 010 111 111 001 10 11100 001 010 101 100
110 111 1100111 101110111 011 010 010 001 10 101010 011 111 001 000
010 001 00 101 010 110 101 011 110 10 000 110011 110 000 110
0001 1001 10 001 000 1100 100 010 001 00 011 011 111 010 011
111001 00 101 100 1110 10101 000000001001 10111100 111 010 00110 10000

```

ZBORNİK RADOVA

Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu,
Institut za pedagogiju i andragogiju

Pedagoško društvo Srbije

Susreti pedagoga
Nacionalni naučni skup:
Vaspitanje i obrazovanje u digitalnom okruženju
15. maj 2021, Beograd

Zbornik radova

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

Izdavači

Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
Institut za pedagogiju i andragogiju
Čika Ljubina 18–20, Beograd

Pedagoško društvo Srbije
Terazije 26, Beograd

Za izdavača

Prof. dr Živka Krnjaja
Nataša Stojanović

Urednici

Doc. dr Ivana Jeremić
Doc. dr Nataša Nikolić
MA Nikola Koruga

Recenzenti saopštenja

Prof. dr Aleksandra Pejatović
Prof. dr Katarina Popović
Prof. dr Nataša Vujisić Živković
Prof. dr Šefika Alibabić Hodžić
Prof. dr Živka Krnjaja
Prof. dr Aleksandra Ilić Rajković
Prof. dr Emina Hebib
Prof. dr Jovan Miljković
Prof. dr Milan Stančić
Prof. dr Violeta Orlović Lovren
Doc. dr Ivana Jeremić
Doc. dr Maja Maksimović
Doc. dr Nataša Nikolić
Doc. dr Tamara Nikolić
Doc. dr Zorica Milošević
MA Dragana Purešević
MA Nikola Koruga

Prof. dr Branislava Knežić
Prof. dr Kristinka Ovesni
Prof. dr Radovan Antonijević
Prof. dr Vera Spasenović
Prof. dr Aleksandar Tadić
Prof. dr Biljana Bodroški Spariosu
Prof. dr Jelena Vranješević
Prof. dr Lidija Radulović
Prof. dr Nataša Matović
Doc. dr Bojan Ljujić
Doc. dr Lidija Miškeljin
Doc. dr Mirjana Senić Ružić
Doc. dr Saša Dubljanin
Doc. dr Vladeta Milin
Doc. dr Zorica Šaljić
MA Nevena Mitranić

Prelom

Dosije studio, Beograd

Dizajn korica

Strahinja Stoiljković

Štampa

Pedagoško društvo Srbije, Beograd

Tiraž

100

ISBN 978-86-80712-44-4

Odeljenje za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu i Pedagoško društvo Srbije organizovali su u okviru Susreta pedagoga nacionalni naučni skup sa temom „Vaspitanje i obrazovanje u digitalnom okruženju“. Cilj skupa bio je da se razmotre najnovija naučna saznanja relevantna za osmišljavanje različitih mogućnosti primene novih organizacionih oblika i metoda rada u procesu realizacije vaspitanja i obrazovanja u digitalnom okruženju, kao i iskustva u organizaciji i realizaciji nastave na daljinu.

Susreti pedagoga
Nacionalni naučni skup
15. maj 2021, Beograd

Vaspitanje i obrazovanje u digitalnom okruženju

Zbornik radova

Urednici

Doc. dr Ivana Jeremić
Doc. dr Nataša Nikolić
MA Nikola Koruga

SADRŽAJ

UVODNA IZLAGANJA

Mirjana Senić Ružić <i>Digitalna transformacija obrazovanja u Srbiji – pitanje digitalne pismenosti ili digitalne kompetencije</i>	11
Ivana Đerić <i>Podrška tokom nastave i učenja na daljinu u vreme COVID-19 krize: perspektiva stručnih saradnika</i>	25

VASPITANJE I OBRAZOVANJE U DIGITALNOM OKRUŽENJU – NOVA „NORMALNOST“

Dragana Pavlović Breneselović <i>Digitalne tehnologije u programu predškolskog vaspitanja i obrazovanja: šta nam je okvir normalnosti?</i>	37
Živka Krnjaja <i>Predškolsko vaspitanje i obrazovanje putem digitalnih medija: šta se jasnije vidi na daljinu.</i>	43
Nataša Matović <i>Pravo ispitanika na privatnost: etičko pitanje onlajn istraživanja u pedagogiji</i>	49
Lidija Miškeljin <i>Predškolsko vaspitanje i obrazovanje u doba pandemije COVID-19: mere obrazovne politike i sistem podrške.</i>	55
Ivana Pantić <i>Roditeljstvo u digitalnom okruženju</i>	63
Marija Belenzada, Katarina Mičić, Vesna Šaponjić i Biljana Kojović <i>Korišćenje digitalnih tehnologija u predškolskim ustanovama.</i>	69
Vesna Šaponjić, Katarina Mičić, Marija Belenzada i Biljana Kojović <i>Spremnost predškolskih ustanova i praktičara za upotrebu digitalnih tehnologija.</i>	77
Gordana Đorđević i Vesna Milinković <i>Digitalno okruženje u predškolskoj ustanovi</i>	85
Dragana Šipraga <i>Mogućnosti primene digitalnih tehnologija u vrtiću</i>	91

NASTAVA U OSNOVNOJ I SREDNJOJ ŠKOLI U DIGITALNOM OKRUŽENJU

Lidija Radulović i Jelena Sekulić <i>Nastavničke brige o digitalnim tehnologijama u nastavi: pregled istraživanja</i>	97
Nataša Nikolić i Radovan Antonijević <i>Formativno ocenjivanje i onlajn nastava</i>	103
Jelena Medar i Marija Ratković <i>Primena informaciono-komunikacionih tehnologija u inkluzivnom obrazovnom kontekstu – iskustva nastavnika tokom pandemije COVID-19</i>	109
Jelena Janjić, Anđela Vilotijević i Anđela Šaber <i>Digitalno okruženje kao katalizator promena u praksi davanja povratnih informacija</i>	115
Jovana Katić i Marija Stanišić <i>Digitalne generacije – nove sposobnosti?</i>	121
Maja Vračar i Ivan Davidović <i>Projektna nastava u digitalnom okruženju u funkciji održivog razvoja</i>	127
Nevena Živković i Angelina Kljajić <i>Učenička iskustva tokom nastave na daljinu – prilika za preispitivanje aktuelne prakse</i>	133
Rada Tadić i Ivona Cvetkovski <i>Planiranje i realizacija projektne nastave na daljinu</i>	139
Dušica Čolaković, Nataša Radojević, Jelena Trišić Stajić i Jelena Šujica Stanojević <i>Stručno usavršavanje primenom digitalne tehnologije</i>	145
Dragana Pelemiš i Danijela Jovanović <i>Kombinovani, onlajn i redovni model nastave u gradskoj i prigradskoj sredini</i>	153
Nataša Duhanaj <i>Digitalna pismenost: samoprocena učenika završnog razreda osnovne škole</i>	161

VISOKOŠKOLSKA NASTAVA U DIGITALNOM OKRUŽENJU

Aleksandra Pejatović, Violeta Orlović Lovren i Neda Čairović <i>Direktna i onlajn nastava – sličnosti i različitosti perspektiva studenata</i>	171
Mirjana Drenovak Ivanović <i>Metodi izvođenja nastave u digitalnom okruženju u vreme COVID-19 krize: primer Pravne klinike za ekološko pravo</i>	177
Ivana Jeremić <i>Nastava metodologije pedagoških istraživanja i metodologije andragoških istraživanja u digitalnom okruženju</i>	181
Jelena Drljević <i>Izazovi izvođenja onlajn nastave italijanskog jezika u akademskom kontekstu</i>	187

Žilijeta Krivokapić i Vladimir Đorđević <i>Digitalne kompetencije, rešavanje problema i iskustvo studenata sa onlajn nastavom tokom pandemije</i>	193
Georgina Dragović <i>E-kolokvijum uz snimanje ekrana na platformi Moodle: mišljenje studenata o pilot-testiranju.</i>	199
Staša Đokić i Bojana Perić Prkosovački <i>Studentska evaluacija nastave na daljinu</i>	205
Tamara Radojević i Ana Drobac <i>Zadovoljstvo studenata realizacijom i kvalitetom onlajn nastave tokom pandemije COVID-19.</i>	211
Jelena Stojanović, Nebojša Denić i Ivana Ilić <i>Informaciono-komunikacione tehnologije u visokoškolskoj nastavi na Kosovu i Metohiji: trenutno stanje i perspektive</i>	219
KOMPETENCIJE PEDAGOGA I ANDRAGOGA ZA RAD U DIGITALNOM OKRUŽENJU	
Jovan Miljković i Vukašin Grozdić <i>Društvene mreže kao deo digitalnog marketinga visokoškolske institucije</i>	227
Bojan Ljujić <i>Internet pismenost kao nužnost u doba krize – andragoške specifičnosti</i>	233
Nevena Mitranić i Dragana Purešević <i>Kompetentnost pedagoga u doba krize.</i>	239
Ana Gardašević i Svetlana Mijajlović <i>Uloga pedagoga u građenju odnosa sa decom i porodicom u onlajn zajednici.</i>	247
Kosana Rauški i Smiljana Novakov <i>Prikaz i analiza realizovanih časova pod nazivom „Internet i nove veštine“</i>	253
Kosana Rauški <i>Upotreba digitalnih tehnologija u radu stručnih saradnika u školi, sa osvrtom na rad pedagoga</i>	259
Marija Čolović Savić <i>Značaj razvoja digitalnih kompetencija stručnih saradnika u predškolskim ustanovama</i>	269

Vaspitanje i obrazovanje
u digitalnom okruženju –
nova „normalnost“

PREDŠKOLSKO VASPITANJE I OBRAZOVANJE U DOBA PANDEMIJE COVID-19: MERE OBRAZOVNE POLITIKE I SISTEM PODRŠKE

Lidija D. Miškeljin¹

Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

Apstrakt

U trenutku pisanja ovog rada predškolsko vaspitanje i obrazovanje u Srbiji, kao i u mnogim drugim zemljama sveta, i dalje se suočava sa izazovima pandemije. Dok nam se „pomera tlo pod nogama“ u očuvanju temeljnih vrednosti i svrhe savremenog sistema predškolskog vaspitanja i obrazovanja u Srbiji, suočeni sa različitim konstrukcijama funkcija predškolskog vaspitanja i obrazovanja u merama obrazovne politike, ne možemo a da se ne zapitamo o njihovim dugoročnim posledicama na praksu predškolskog vaspitanja i obrazovanja. U radu će se analizirati mere obrazovne politike u prvoj fazi neposrednog odgovora na krizu pandemije COVID-19 koje su dostupne na zvaničnim internet stranicama i sistem podrške u periodu od „zaključavanja“ do „otključavanja“ predškolskih ustanova. U radu se ne nude odgovori niti preporuke već se otvaraju pitanja i pozivaju istraživači i praktičari na dalje promišljanje i istraživanje implikacija mera obrazovne politike na praksu predškolskog vaspitanja i obrazovanja u Srbiji tokom krize izazvane pandemijom COVID-19.

Ključne reči: COVID-19, zatvaranje predškolskih ustanova, odgovor obrazovne politike

Uvod

Predškolsko vaspitanje i obrazovanje se, donošenjem i primenom pojačanih mera prevencije zaraze u situaciji globalne pandemije COVID-19, suočava sa brojnim specifičnim izazovima (Centre for the Study of Child Care Employment, 2020; ECWI, 2020). Kada je Svetska zdravstvena organizacija proglasila globalnu pandemiju COVID-19 u martu 2020. godine, pristupi i odgovori vlada različitih zemalja Evrope i sveta, vođeni ciljevima vezanim za javno zdravlje i neophodnosti primene pojačanih mera prevencije od zaraze u uslovima neizvesnosti, bili su različiti (Capano et al., 2020; Yerkes et al., 2020). To se naročito odnosilo na odluke u vezi sa javnim obrazovnim ustanovama: neke zemlje su odlučile da vrtići i škole ostanu otvorene (na primer, Švedska), neke zatvorene (na primer, Italija), dok su se odluke vlada nekih zemalja zasnivale na tzv. hibridnom pristupu (OECD, 2020a). Razlike u pristupima vlada bile su naročito izražene u fazi ponovnog otvaranja vrtića (blagi ili strogi, univerzalni ili selektivni) i ogledale su se u specifičnim strategijama „balansiranja“ u prevenciji pandemije (Blum & Dobrotić, 2021, str. 547), odražavajući različite prioritete i perspektive: zbrinjavanje dece zaposlenih roditelja, omogućavanje pristupa deci iz osetljivih i rizičnih grupa, jednake mogućnosti na obrazovanje i slično (OECD, 2020b).

¹ lidija.miskeljin@f.bg.ac.rs

Kao prvi odgovor na krizu izazvanu pandemijom COVID-19 Srbija je donela mere prevencije od zaraze i zaštite javnog zdravlja koje su, između ostalog, podrazumevale i potpuno zatvaranje dečjih vrtića odnosno predškolskih ustanova. U radu će biti analizirane mere obrazovne politike u prvoj fazi neposrednog odgovora na krizu pandemije COVID-19 koje su dostupne na zvaničnim internet stranicama, kao i sistem podrške u periodu od „zaključavanja“ do „otključavanja“ predškolskih ustanova. Rad ima za cilj „raspakivanje dizajna“ (Capano et al., 2020, str. 3) konstrukcije svrhe i funkcije predškolskog vaspitanja i obrazovanja u merama obrazovne politike u vreme krize izazvane pandemijom COVID-19.

Dečji vrtić „pod ključem“

Proglašenjem vanrednog stanja i epidemije COVID-19 u martu 2020. Vlada Republike Srbije donela je niz posebnih mera radi sprečavanja širenja zaraze izazvane pandemijom te zarazne bolesti. Jedna od donetih mera bilo je i obustavljanje rada predškolskih ustanova 16. marta 2020. godine. Kao odgovor na tu meru Vlade, Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, radi „pružanja podrške mobilisanju/aktiviranju svih raspoloživih resursa u sistemu predškolskog vaspitanja i obrazovanja i profesionalnom povezivanju i osnaživanju pojedinaca, ustanova i sistema u celini“ (Predškolsko vaspitanje i obrazovanje u vreme epidemije COVID-19, 2020, str. 1), odredilo je prioritete zadatke sistema predškolskog vaspitanja i obrazovanja u objavi na zvaničnoj internet stranici pod nazivom „Predškolsko vaspitanje i obrazovanje u vreme epidemije COVID-19“ (2020). Prioritetni zadaci sistema predškolskog vaspitanja i obrazovanja bili su fokusirani na održavanje komunikacije i pružanje podrške deci i porodici i aktivnosti podrške profesionalnom razvoju i učenju praktičara (Tabela 1).

Tabela 1: Prioritetni zadaci predškolskog vaspitanja i obrazovanja²

Aktivnosti podrške porodicama sa decom predškolskog uzrasta u uslovima vanrednog stanja i kućne izolacije	
Informisanje roditelja	Male onlajn zajednice podrške i razmene sa porodicama za smisleno organizovanje vremena i aktivnosti u uslovima izolacije (viber, FB i sl. grupe)
Korišćenje postojećih i kreiranje novih različitih resursa namenjenih deci i porodici	Besplatni onlajn resursi: sajtovi sa korisnim informacijama za roditelje, predlozima igara i aktivnosti sa decom; YouTube kanali ... Predlozi igara i aktivnosti sa decom; učenje i igra u životno-praktičnim situacijama – rutine, svakodnevne životne situacije; poruke roditeljima; pesmice i klipovi sa ključnim porukama, Predlozi koji se odnose na kvalitetne tv programe i emisije za decu i roditelje
Savetovalište za roditelje	Priprema, prevođenje i razmena materijala i korisnih informacija sa roditeljima; psihološka i druga savetodavna podrška u kriznim situacijama

2 Preuzeti delovi iz: „Predškolsko vaspitanje i obrazovanje u vreme epidemije COVID-19“ (2020), Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja. Dostupno na http://www.mpn.gov.rs/wpcontent/uploads/2020/03/pred%C5%A1kolsko-vest_pdf.pdf

**Organizacija procesa kontinuiranog profesionalnog razvoja i učenja
zaposlenih u predškolskim ustanovama**

Na nivou vaspitne grupe/ustanove/sistema	Mapiranje svih postojećih resursa u vezi sa kanalima komunikacije, za kompetencije praktičara, kao i resurse u vezi sa relevantnim sadržajima, aktivnostima, materijalima, podsetnicima, smernicama za praktičare; video-materijale, sajtove, kvalitetne onlajn kurseve koji će se iskoristiti za međusobno povezivanje i umrežavanje zbog, pre svega, zaštite zdravlja i bezbednosti ljudi, podrške porodicama sa decom predškolskog uzrasta u uslovima vanrednog stanja i kućne izolacije i zajedničkog učenja i razmene iskustva između praktičara
--	---

Neophodnost donošenja te mere nije upitna. Međutim, ne možemo da ne primetimo da se predloženi prioritetni zadaci, kao što je „prilagođavajući se aktuelnim merama i preporukama relevantnih državnih organa i institucija, u skladu sa raspoloživim ljudskim resursima planiraće se i sprovesti aktivnosti stručnih radnika (vaspitača, stručnih saradnika i saradnika u predškolskim ustanovama)“ (Predškolsko vaspitanje i obrazovanje u vreme epidemije COVID-19, 2020, str. 1) odnose na praktičare u predškolskim ustanovama, ali ne i na sistem predškolskog vaspitanja i obrazovanja.

S druge strane, predložena mera nosilaca obrazovne politike, kroz aktivnosti i preporuke, ilustruje promovisanje podržanosti, brige za drugog, povezivanje (Osnove programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja „Godine uzleta“, 2018) i „zajedničko življenje“ (Moss, 2009, str. 42) vrtića i porodice u kontekstu pandemije i uslovima kućne izolacije.

Doprinos profesionalnom povezivanju i osnaživanju pojedinaca, ustanova i sistema u celini, kako se navodi u meri nosilaca obrazovne politike (Predškolsko vaspitanje i obrazovanje u vreme epidemije COVID-19, 2020), ostvaren je uspostavljanjem internet stranice „Povežimo se, osnažimo se – u vreme COVID-19“ Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, projekta Inkluzivno predškolsko vaspitanje i obrazovanje kroz zajedničko delovanje različitih partnera u sistemu predškolskog vaspitanja i obrazovanja (nosilaca obrazovne politike, istraživača, praktičara).

„Otključavanje“ dečjeg vrtića

Nakon proglašenja prestanka vanrednog stanja u Republici Srbiji (Odluka o ukidanju vanrednog stanja, 2020), Vlada je donela odluku da „počev od 11. maja 2020. godine – predškolske ustanove i osnovne škole započinju sa neposrednim vaspitno-obrazovnim radom, u obimu koji omogućava sprovođenje neophodnih mera prevencije, zaštite i suzbijanja širenja pandemije COVID-19, u skladu sa instrukcijama i preporukama Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja i nadležnog zavoda, odnosno instituta za javno zdravlje“ (Uredba o merama za sprečavanje i suzbijanje zarazne bolesti COVID-19, 2020³). Nosioци zdravstvene i obrazovne politike doneli su smernice (Instrukcija u vezi sa postupanjem predškolske ustanove povodom otvaranja objekata za prijem upisane dece u vreme

3 Dostupno na <http://www.propisi.com/mere-vlade-donete-nakon-ukidanja-vanrednog-stanja.html>

trajanja epidemije COVID-19, 2020) za primenu preventivnih mera u predškolskim ustanovama. Pregled ključnih smernica dat je u Tabeli 2.

Tabela 2: Izbor ključnih smernica za primenu preventivnih mera u predškolskim ustanovama⁴

Preporuke/smernice	
Priprema za prijem dece	Dezinfekcija prostora, pribora i opreme Obezbeđivanje zaštitne opreme
Prijem dece	Prijem deteta samo uz potvrdu poslodavca da roditelj mora da obavlja svoje Poslovne obaveze van kuće Označiti prostor za prijem dece Obezbediti beskontaktno merenje temperature Ograničeno vreme jutarnjeg prijema dece (15 minuta pre doručka)
Zaposleni	Praćenje zdravstvenog stanja (dece u grupi i ličnog) Obavezno nošenje maski Smanjivanje učestalosti socijalnih kontakata u svakodnevnom aktivnostima Postaviti postere sa preporukama za zaštitu zdravlja Pravila ponašanja roditelj a prilikom dolaska i odlaska Sprovoditi mere fizičkog distanciranja u zatvorenom prostoru Postavljanje obaveštenja o držanju odstojanja od 2 m Informisanje roditelja o smernicama i protokolima sa ciljem zaštite zdravlja i bezbednosti Ne organizovati veća okupljanja u objektu ni organizovane grupne posete Nadzor dece tokom pranja ruku Redovno održavanje prostora objekta
Roditelji	Praćenje zdravstvenog stanja deteta pre dolaska u vrtić Dete u vrtić dovodi jedan roditelj (poželjno da bude isti roditelj svakog dana) Smanjivanje socijalnih kontakata u svakodnevnom aktivnostima Održavanje međusobne udaljenosti od 2 m
Organizacija rada	Rad sa smanjenim brojem dece Detaljno čišćenje i dezinfekcija prostora, pribora i opreme Podsećati i upućivati decu da održavaju fizički razmak... imajući u vidu da će neminovno dolaziti do određenih odstupanja Teme iz domena brige o zdravlju približiti i ponuditi deci kroz igru, planirane situacije učenja, životno-praktične situacije Boravak dece organizovati tako da se međusobni kontakt različitih vaspitnih grupa maksimalno izbegne Organizovanje boravka dece napolju

4 Preuzeti delovi iz Instrukcije u vezi sa postupanjem predškolske ustanove povodom otvaranja objekata za prijem upisane dece u vreme trajanja epidemije COVID-19 (2020), Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, Ministarstvo Zdravlja. Dostupno na <https://www.zdravlje.org.rs/filesnew/docs/Preporuke-kovid/Preporuke-za-vrtice.pdf>

Iako se u uvodnom delu preporuka navode načelna polazišta, na primer „podrška deci i njihovim porodicama (...), integrisani sistem predškolskog vaspitanja i obrazovanja kao podrška celovitom razvoju i dobrobiti dece (...) za sigurno okruženje dece posebno je važna sigurnost odraslih i građenje odnosa uzajamne podrške i poverenja u kolektivu (...) (Instrukcija u vezi sa postupanjem predškolske ustanove povodom otvaranja objekata za prijem upisane dece u vreme trajanja epidemije COVID-19, 2020, str. 1), date smernice vođene su (prvenstveno) ciljevima koji se tiču javnog zdravlja, što je u uslovima pandemije potpuno razumljivo, ali u isto vreme zanemaruju primarnu svrhu i funkciju predškolskog vaspitanja.

Merom nosilaca obrazovne politike koja se odnosi na uključivanje dece roditelja čije radno angažovanje zahteva obavljanje poslova van kuće (Instrukcija u vezi sa postupanjem predškolske ustanove povodom otvaranja objekata za prijem upisane dece u vreme trajanja epidemije COVID-19, 2020), dečji vrtić se svodi na servis za čuvanje i zbrinjavanje dece dok „porodica realizuje svoje druge funkcije, pre svega ekonomske“ (Pavlović Breneselović, 2012, str. 120).

U preovlađujućim zdravstveno-higijenskim zahtevima, kao i zahtevima koji se odnose na socijalnu i fizičku distancu naglašava se medicinski model brige, čime se urušavaju podrška dobrobiti deteta i ciljevi programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja, na primer „učešćem u programima deca imaju prilike i mogućnosti da budu srećna, da se osećaju zadovoljno, ostvareno i prihvaćeno, da grade odnose poverenja i uvažavanja, bliskosti i prijateljstva“ (Osnove programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja „Godine uzleta“, 2018, str. 17).

Fizičko distanciranje dece i odraslih, smanjivanje socijalnih i taktilnih interakcija među decom, obaveza nošenja maski za vaspitače promovišu distancu u odnosima i komunikaciji, što je u direktnoj suprotnosti sa koncepcijom Osnova programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja.

U donošenju „seta preporuka i smernica specifično namenjenih predškolskim ustanovama“ (Instrukcija u vezi sa postupanjem predškolske ustanove povodom otvaranja objekata za prijem upisane dece u vreme trajanja epidemije COVID-19, 2020, str. 2) nosioci obrazovne politike su, orijentacijom na pitanja procedura (Pavlović Breneselović, 2019): „dezinfekcija prostora, pribora i opreme, (...) ne koristiti igračke koje se ne mogu prati i dezinfikovati“ (Instrukcija u vezi sa postupanjem predškolske ustanove povodom otvaranja objekata za prijem upisane dece u vreme trajanja epidemije COVID-19, 2020, str. 3) delegirali ekspertizu na praktičare: „potrebno je da stručni organi i timovi ustanove posebnu pažnju posvete izazovima i pitanjima ostvarivanja neposrednog vaspitno-obrazovnog rada u izmenjenim okolnostima koje uslovljava aktuelna situacija“ (Instrukcija u vezi sa postupanjem predškolske ustanove povodom otvaranja objekata za prijem upisane dece u vreme trajanja epidemije COVID-19, 2020, str. 2).

Sistem podrške profesionalnom povezivanju i osnaživanju pojedinaca, ustanova i sistema u celini uspostavljen u vreme obustavljanja rada predškolskih ustanova nije se održao. Umesto umrežavanja podržanog na nivou sistema, razvile su se profesionalne virtuelne mreže predškolskih ustanova ili strukovnih udruženja.

Godinu dana posle...

U trenutku pisanja ovog rada predškolsko vaspitanje i obrazovanje u Srbiji, kao i u mnogim drugim zemljama sveta, i dalje se suočava sa neposrednim i, prema svemu sudeći, dugoročnim implikacijama pandemije. U svetlu proteklih godinu dana od proglašenja pandemije COVID-19 pred sve

nas koji se bavimo predškolskim vaspitanjem i obrazovanjem postavlja se niz pitanja: u kom pravcu nas vode promene izazvane krizom širih društvenih razmera, koje vrednosti želimo da negujemo i sa kojima ćemo izaći iz ovog „najvećeg neplaniranog eksperimenta koji je obrazovanje ikada videlo u našim životima“ (Thomas & Rogers, 2020, str. 89).

U radu se ne nude odgovori ni preporuke za rešavanje problema kojima svedočimo, već se otvaraju pitanja i pozivaju istraživači i praktičari na dalje promišljanje i istraživanje implikacija mera obrazovne politike na praksu predškolskog vaspitanja i obrazovanja u Srbiji tokom krize izazvane pandemijom COVID-19 radi očuvanja i daljeg građenja kvalitetnog sistema predškolskog vaspitanja i obrazovanja.

Dok nam se „pomera tlo pod nogama“ (Arndt et al., 2020, str. 2) u očuvanju temeljnih vrednosti i svrhe savremenog sistema predškolskog vaspitanja i obrazovanja u Srbiji, suočeni sa različitim konstrukcijama funkcija predškolskog vaspitanja i obrazovanja u merama obrazovne politike, ne možemo da se ne zapitamo o njihovim dugoročnim posledicama na praksu predškolskog vaspitanja i obrazovanja.

Literatura

- Arndt, S., Smith, K., Urban, M., Ellegard, T., Swadener, B., & Murray, C. (2020). Reconceptualising and (re)forming early childhood professional identities: Ongoing transnational policy discussions. *Policy Futures in Education*, 0(0) 1–18.
- Blum, S. & Dobrotić, I. (2021). Childcare-policy responses in the COVID-19 pandemic: unpacking cross-country variation. *European Societies*, 23 (S1), S545–S563. Retrieved from <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14616696.2020.1831572>
- Capano, G., Howlett, M., Jarvis, D. S. L., Ramesh, M., & Goyal, N. (2020). Mobilizing Policy (In)Capacity to Fight COVID-19: Understanding Variations in State Responses. *Policy and Society*, 39(3), 285–308.
- Combating COVID-19' effect on children* (2020b) OECD. Retrieved from https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=132_132643-m91j2scsyh&title=Combating-COVID-19-s-effect-on-children
- COVID-19 Early Childhood Education Workforce Survey* (2020). Early Childhood Work force Initiative [ECWI]. Retrieved from <https://www.earlychildhoodworkforce.org/content/covid-19-early-childhood-education-workforce-survey>
- Instrukcija u vezi sa postupanjem predškolske ustanove povodom otvaranja objekata za prijem upisane dece u vreme trajanja epidemije COVID-19* (2020). Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, Ministarstvo Zdravlja. Dostupno na <https://www.zdravlje.org.rs/filesnew/docs/Preporuke-kovid/Preporuke-zavrtice.pdf>
- Moss, P. (2009). *There are alternatives! Markets and democratic experimentalism in early childhood education and care. Working Paper No. 53*. Hague: Bernard van Leer Foundation and Bertelsmann Stiftung.
- Odluka o ukidanju vanrednog stanja (2020). *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 65, 2020. Dostupno na <https://www.propisi.net/odluka-o-ukidanju-vanrednog-stanja/>
- Osnove programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja „Godine uzleta“ (2018). *Službeni glasnik Republike Srbije – Prosvetni glasnik*, br. 16, 2018.
- Pavlović Breneselović, D. (2012). *Od prirodnih neprijatelja do partnera. Sistemski pristup odnosu porodice i javnog vaspitanja*. Beograd: Filozofski fakultet Univerzitet u Beogradu.
- Pavlović Breneselović, D. (2019). Saradnja nosilaca obrazovne politike, istraživača i praktičara u procesu reforme: jedan uspešan primer sa neizvesnim krajem. U: D. Pavlović Breneselović, V. Spasenović i Š. Alibabić (ur.), *Obrazovna politika i praksa – u skladu ili u raskoraku?* (str. 175–181). Beograd: Institut za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu.

- Predškolsko vaspitanje i obrazovanje u vreme epidemije COVID – 19* (2020). Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja. Dostupno na http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2020/03/pred%C5%A1kolsko-vest_pdf.pdf
- Statement on the provision of emergency childcare during the COVID-19 pandemic.* (2020). Centre for the Study of Child Care Employment. Retrieved from <https://cscce.berkeley.edu/files/2020/04/FINAL-Statement-on-Emergency-COVID19-Child-Care.pdf>
- Tackling Coronavirus (COVID-19): Country Policy Tracker* (2020a). OECD. Retrieved from <https://www.oecd.org/coronavirus/country-policy-tracker/>
- Thomas, M., & Rogers, C. (2020). Education, the science of learning, and the COVID-19 crisis. *Prospects*, 49(1–2) 87–90.
- Uredba o merama za sprečavanje i suzbijanje zarazne bolesti COVID-19 (2020). *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 66, 2020. Dostupno na <http://www.propisi.com/mere-vlade-donete-nakon-ukidanja-vanrednog-stanja.html>
- Yerkes, M., Andre, S., Besamusca, J., Kruijen, P., Remery, C., van der Zwan, R., Beckers, D., & Geurts, S. (2020). ‘Intelligent’ lockdown, intelligent effects? Results from a survey on gender (in)equality in paid work, the division of childcare and household work, and quality of life among parents in the Netherlands during the Covid-19 lockdown. *PLOS ONE* 15(11): e0242249. Retrieved from <https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0242249>